

2009 YILI TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİ GENEL DEĞERLENDİRME

2009 yılı, Türkiye-AB ilişkileri için son derece önemli bir dönüm noktasıdır. 2008 yılı AB açısından verimli geçmeyen bir yıl olarak kayıtlara geçerken, süreçteki tüm umutlar 2009 yılı yerel seçimlerden sonraki döneme bağlanmıştır.

2008 yılında Türkiye'nin iç politikasındaki gelişmeler, AB tarafında Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili şüphelerin devam etmesi ve fasılların sınırlı sayıda açılması, süreçte yavaşlamaya neden olan etkenler arasındadır.

AB-Türkiye müzakere sürecindeki ana aktör Avrupa Birliği ve Türkiye olmakla birlikte, süreci şekillendiren ve sürecin rotasını çizen yan aktörler de etkili olabilmektedir.

AB içinde Türkiye'nin üyeliğini desteklemeyen ülkeler ve Kıbrıslı Rumlar yan aktörlerde başı çekerken, Türkiye'de Avrupa Birliği'ni sosyal ve toplumsal bir proje yerine, iç ve dış politikada bir malzeme unsuru olarak ele alan yapılar süreçte etkili olmaktadır. Bu nedenle süreci yan aktörlerin etkisi bağlamında analiz etmek, süreç ile ilgili daha doğru yorumların yapılmasını beraberinde getirecektir.

2009 yılında AB-Türkiye müzakere süreci iki farklı evrede ele alınmıştır. Yılın ilk aylarında müzakere sürecindeki son durum kötümser bir hava içinde ele alınarak, Türkiye'nin AB ile bağlarının kopma aşamasında olduğu dile getirilmiştir. İkinci evrede bu olumsuz durum, Başbakan'ın Brüksel gezisi ve AB yolunda atılan yeni adımların etkisiyle kaybolmaya başlamıştır.

2009 yılının ilk aylarında müzakere sürecine hakim olan olumsuz havada, AB kurumları tarafından hazırlanan raporların da etkisi bulunmaktadır. 2008 yılında Uluslararası Kriz Grubu ve AB yetkilileri tarafından hazırlanan raporlardaki ortak nokta; AB-Türkiye ilişkilerinde 2009 yılında bir kopmanın yaşanabileceği ile ilgilidir. AB Zirvesi Dış İlişkiler Bakanları tarafından hazırlanan Sonuç Bildirgesi ve Uluslararası Kriz Grubu'nun hazırladığı AB-Türkiye raporu; 2008 Türkiye İlerleme Raporu ile kıyaslandığında, raporlardaki üslubun oldukça sert olması ve 2009 yılında müzakerelerin duracağı noktasında uyarıların yer alması dikkat çekmektedir.

2009'un ilk aylarında Türkiye'nin AB sürecinden gittikçe uzaklaştığı vurgusu yapılırken, Mart ayı itibariyle bu olumsuz havanın biraz daha yumuşadığını ve umutların 2009 Mart ayındaki yerel seçimlerden sonraki sürece bağlandığını söyleyebiliriz. Bu olumlu havanın var olması ile birlikte, Avrupa Birliği müzakere süreci ile ilgili tutumunda temkini elden bırakmak istememektedir. Türkiye'den

isteklerini daha net ve ısrarlı bir şekilde anlatan AB, reformlar konusunda artık Türkiye`den somut adımlar görmek istediğinin altını çizmektedir.

Türkiye tarafında müzakere sürecinin yavaşladığına ilişkin tartışmalara karşılık olarak ele alınan argümanlar; Türkiye dışında aday ülkelere uygulanmayan siyasi nedenlere dayalı fasılların açılmasının engellenmesi, AB içinde Türkiye`nin tam üyeliğini istemeyen ülkelerin baskısı ve Türkiye`deki iç politikada yaşanan sıkıntılardır. İç politikada 2007 yılındaki Cumhurbaşkanlığı seçimi ve 2008 yılına damgasını vuran kapatma davası; AB-Türkiye müzakere sürecinin yavaşlamasına neden olmuştur. Bu nedenlerden dolayı Türkiye, tek taraflı olarak müzakere sürecini yavaşlattığını kabul etmemekte ve müzakere süreci ile ilgili açıklamalarda Türkiye`nin dışındaki aktörlerin varlığına vurgu yapılmaktadır.

2009 YILINDA AB-TÜRKİYE MÜZAKERE SÜRECİNİ ETKİLEYECEK İÇ FAKTÖRLER

AB tarafından Türkiye`deki müzakere süreci ile ilgili eleştirilen temel nokta; Anayasa çalışmaları, reformlar ve Kıbrıs konusudur. Yeni anayasa çalışmalarının gündemde yer almaması, reformların oldukça yavaşlaması ve Kıbrıs konusunda Türkiye`nin Ankara Anlaşması Ek Protokolü imzalamaması noktasında, AB Türkiye`yi eleştirmektedir.

Hükümet; Anayasa konusunda seçimlerin yaklaşmasından anayasa çalışmalarını seçimlerden sonraki süreçte ele alınacağını açıklamıştır. Kıbrıs konusu ise; Türkiye`nin üyelikle ilgili direkt konularından birisi olmamasına rağmen, 8 faslın AB ile Türkiye arasındaki gümrük birliğinin Kıbrıs Cumhuriyeti`ni de kapsamaması için hazırlanan Ek Protokol`ün Türkiye tarafından onaylanmaması sonucunda; 2006 Aralık ayından AB Konseyi tarafından askıya alınması nedeniyle, müzakere sürecinde bir yapı taşı olarak yerini korumaktadır.

2009 yılı Kıbrıs ve müzakere süreci açısından bir dönüm noktası olacaktır, çünkü Avrupa Birliği 2009 yılı sonuna kadar Türkiye`den havaalanlarını ve limanlarını Güney Kıbrıs`a açması için süre tanıdığını açıklamıştır. Hükümet; Kıbrıs konusunda 2009 yılının önemli bir yıl olduğunun altını çizmekle birlikte, 2009 yılının AB tarafından verilen tavsiye bir karar tarihi olduğu ve bu nedenle 2009 yılının sorunun çözülmesi noktasında “olmazsa olmaz bir tarih” olmadığını belirtmiştir. Hükümet aynı zamanda, Kıbrıs konusunda havaalanları ve limanların açılmasına yönelik net bir açıklama yapmamakla birlikte, AB için Kıbrıs`tan vazgeçilemeyeceğinin mesajını vermektedir.

Adada sorunun çözülmesi noktasında, taraflar arasındaki ikili görüşmeler devam etmektedir. İkili görüşmelerin süreci desteklemesi ile birlikte, 2009 yılında Kıbrıs

konusunda ABD ve AB'nin devreye girmesi ve daha aktif bir çözüm önerisi sunması beklenmektedir.

Sonuç olarak; Kıbrıs meselesi Türkiye-AB ilişkilerinde bir yapı taşı olarak yerini koruması beklenmekle birlikte, 2009 yılında sadece Kıbrıs meselesinden dolayı müzakere sürecinin askıya alınacağı beklenmemektedir.

2009 YILI AB-TÜRKİYE MÜZAKERE SÜRECİNE İLİŞKİN YAŞANACAK GELİŞMELERDEKİ AKTÖRLER

❖ ABD

ABD'nin etkisini düşünmeden AB-Türkiye ilişkilerini analiz etmek imkansızdır. Bu nedenle ABD ve AB ilişkilerindeki değişiklik, Türkiye'nin müzakere sürecini de yakından etkilemektedir. Amerika'nın yeni Başkanı Barack Obama'nın göreve başlaması, AB-ABD ilişkilerinde farklı bir dönemin başlamasını beraberinde getirmiştir. Obama'lı ABD ve dünya sahnesinde stratejik ağırlık sahibi olmak isteyen AB'nin, Türkiye ile ilişkilerinin başta demokrasi olmak üzere bir çok konuda değişikliğin yaşanması beklenmektedir.

❖ AB Dönem Başkanlığı

2009 yılının ilk yarısında AB Dönem Başkanlığını Çek Cumhuriyeti yürütmektedir. Yılın İkinci yarısında Dönem Başkanlığı görevini İsveç yürütecektir.

Ocak 2009 başı itibariyle Çek Cumhuriyeti'nin Dönem Başkanlığı görevini devralması ile birlikte; bazı AB üyesi ülkeler Çek Cumhuriyeti'nin bu görevi yerine getirecek kadar toplumsal yapıya sahip olmadığına ilişkin eleştirilerini açıklamıştır. Bu eleştirilerle birlikte, Çek Cumhuriyeti görevine devam etmekte ve ekonomik kriz gibi önemli gündem maddelerinde Birliği Zirveye davet etmektedir. Türkiye'nin müzakere süreci ile ilgili olumsuz bir açıklama yapmayan Çek Cumhuriyeti'nin, müzakere süreci ile ilgili engelleyici bir tutum sergilememesi ile birlikte, şu anda müzakerelere açılan yeni fasıl da bulunmamaktadır. Ayrıca Çek Cumhuriyeti'nde hükümetin görevden düşmesi, AB Dönem Başkanlığı görevini tehlikeye sokmuştur. AB tarafından dile getirilen görev ile ilgili endişelerin var olduğunu ilişkin açıklama ile birlikte, Çek Cumhuriyeti Devlet başkanı hükümetin geçici olarak AB Dönem Başkanlığı görevini devam etmesini onaylamamıştır. Bu nedenle kendi arasında sorunları bulunan Çek Cumhuriyeti'nin, AB Dönem Başkanlığı görevini devam ettirme konusunda sıkıntılar devam etmektedir.

2009'un ikinci yarısında dönem başkanlığını devralacak olan İsveç ise, Türkiye'nin AB'ye üyeliğini desteklediği ve AB içinde Türkiye'ye karşı yeni

duvarların örülmemesi konusunda çağrıda bulunmuştur. Bu nedenle hem Çek Cumhuriyeti hem de İsveç tarafından müzakere süreci ile ilgili bir engelleyici tutum beklenmemektedir.

❖ Avrupa Parlamentosu Seçimleri ve AB Komisyonu

Haziran ayında yapılacak Avrupa Parlamentosu seçimleri, Avrupa Birliği'nin genişleyerek üye sayısını 25'e çıkartmasının ardından yapılacak ilk seçim olacaktır. Avrupa Parlamentosu seçimlerinin sonucu, Avrupa Komisyonu'nun yıl sonuna doğru göreve başlayacak yeni başkanının kim olacağını etkileyecektir. Avrupa Parlamentosu seçimleri ile birlikte, AB Komisyonunun üyeleri değişmesinden dolayı, yeni seçilen üyelerin Türkiye ile ilgili tutumlarının süreçte etkisi olması beklenmektedir.

SONUÇ

2009 yılı AB-Türkiye ilişkileri açısından belirleyici bir yıl olacaktır. 2008 yılının son aylarındaki AB-Türkiye müzakere sürecinin duracağına ilişkin söylemler, süreçte yeni gelişmelerin yaşanması ile birlikte arka planda kalmıştır. Özellikle uzun bir aradan sonra Başbakanın ve diğer siyasi parti liderlerinin Brüksel ziyareti, bu söylemin gündemden düşmesinde etkili olmuştur. Hükümetin son dönemde gerçekleştirdiği; TRT 6'nın yayına başlaması, Ulusal Program, Alevi açılımı, AB ile müzakerelerden sorumlu bir Devlet Başkanı ve Baş Müzakereci'nin atanması ve AB Genel Sekreterliği'nin Başbakanlığa bağlanması gibi adımlar sürece ilişkin olumlu söylemleri beraberinde getirmektedir.

Başbakan'ın Brüksel ziyaretinde AB'yi birincil öncelik olarak tanımlaması ve 2009 yılının reformlarda atılım yılının olacağını belirtmesi, 2009 yılında AB yolunda ilerlemenin sağlanması yolunda umutları artırmıştır. Brüksel ziyareti AB basınında geniş yankı bulmuştur. Ziyareti olumlu değerlendiren AB'li yetkililer, aynı zamanda Türkiye tarafından verilen sözlerin eyleme geçilmesi gerektiği yönünde, Türkiye'den somut adımların beklenildiği vurgulamışlardır.

Özellikle enerji konusunda Avrupa Birliği'nin yaşadığı kriz, krizden çıkış noktasında Nabucco projesinin önemi ve Avrupa Birliği yetkilileri tarafından Türkiye'nin projede merkez olabileceğinin açıklaması, kuşkusuz Türkiye açısından olumlu değerlendiren adımlar arasındadır.

Bu önemli adımlar ile birlikte süreçte başarının sağlanması, müzakere sürecinde ilerlemenin sağlanması sadece Türkiye'nin atacağı adımlara bağlı değildir. Bu süreçte Avrupa Birliği'ne ve AB Dönem Başkanlığını yürüten ülkeye ve AB'ye üye

olan ülkelere büyük görevler düşmektedir. Türkiye tarafındaki gelişmeler, özellikle reformlar konusunda, yerel seçimlerden sonra netlik kazanması beklenmektedir.